

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

בפני כבוד השופטת, סגנית הנשיא אביבית נחמיאס

תובעת

פלונית
ע"י ב"כ עו"ד אופיר ברק
נגד

נתבעים

1. ס'
2. א'
ע"י ב"כ עו"ד סחר סאדר סאבא

פסק דין

"עוף גוזל, חתוך את השמים.. גם אם זה מחניק קצת בגרון"

זוהי תמצית עמדתם של הנתבעים, המתנגדים בכל תוקף למפגשים בין ילדיהם, לבין סבתם - אימה של הנתבעת, ומבקשים לכבד את רצונם בעצמאות ובניתוק מהתובעת, הן שלהם והן של ילדיהם.

העובדות הצריכות לעניין:

1. התובעת, ילידת 1945, בת כ-76 שנים, היא אמה של הנתבעת. הנתבעים הם בני זוג, הורים לשבעה ילדים קטינים.
2. התובעת ובעלה התגוררו עם שלושת ילדיהם (הנתבעת היא הקטנה שבהם), ב***, ארה"ב. בני זוג התגרשו לפני עשרות שנים, יחד עם זאת עדיין שוררת איבה ביניהם.
3. מאז פרידת ההורים, עת היתה הנתבעת בת כשש שנים, היא גדלה בבית אמה, וקיימה קשר עם אביה, לטענת הבת למורת רוחה של אמה, ואילו לטענת האם - בעידודה. אין חולק כי הילדים גדלו בעיקר בבית אמה, אשר מימנה את מלוא צרכיהם לרבות השכלתם הגבוהה, והעניקה להם תמיכה כלכלית רחבה.
4. בשנת 1995 התובעת עלתה לישראל. באותה העת למדה הנתבעת בקולג' ועם סיום לימודיה, בשנת 1997 אף הנתבעת עלתה לישראל, חזרה בתשובה, ולימים נישאה לנתבע.
5. בתקופה זו התגוררו בני הזוג בקרבת מגורי האם בתל אביב, כאשר התובעת הגיעה לביתם וביקרה את נכדיה באופן יומיומי.
6. לאחר לידת בנה הרביעי, לקראת יום הולדתה ה-30, ביקשה התובעת לרכוש לבתה דירה כמתנת יום הולדת, ולרשום את הזכויות בדירה על שם הנתבעת בלבד, ואף דאגה להבהיר זאת לנתבע בפגישה שקיימה עמו שלא בנוכחות התובעת.
7. היחסים בין האם לבתה היו טעונים, ובעבר אף נעשה נסיון טיפולי לגשר על הפערים, אולם אירוע זה, בו ראתה הנתבעת כחוסר לגיטימציה של האם בבחירותיה השונות בחיים

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

ובחוסר אמון בזוגיות עם בעלה, היה הטריגר לנתק בין האם לביתה. בחודש אוגוסט 2015, החליטו בני הזוג באופן פתאומי להעתיק את מגוריהם ל***, שם נולדו להם שלושה ילדים נוספים.

8. במאמר מוסגר יצויין, כי הנתבעת התרחקה אף משני אחיה שעדיין מתגוררים בארה"ב, כמו גם ממרבית בני משפחת האם עמם היתה בעבר בקשר.

9. לאחר שהתובעת שלחה אינספור שליחים (בהם ראתה הנתבעת כחדירה קשה לחייה האישיים ולבחירתה בריחוק), פתחה לאחר כחמש שנות נתק, בהליך זה לקביעת זמני שהות בינה לבין נכדיה.

תמצית טענות הצדדים:

10. לטענת התובעת, לאחר שהשקיעה בנתבעת ובילדיה ממיטב כספה ושנותיה, מסרבים כעת הנתבעים, בתה ובעלה, לכל קשר בינה לבין ילדיהם, הגם שהיתה מעורבת בגידולם באופן יומיומי. עוד טענה כי לאחר שהציעה לבתה לרכוש דירה על שמה, עזבו הנתבעים במפתיע ל*** אף מבלי לאפשר לה להיפרד מהנכדים. התובעת ציינה כי תחילה הגיעה ל*** אולם ביתה ביקשה כי תפסיק את הביקורים לפרק זמן מסוים שהלך ונמשך, וכאשר עשתה נסיונות לברר פשרו של הנתק באמצעות חברים של בתה, הנתבעים איימו שיפנו למשטרה והיחסים נותקו. במשך תקופת הנתק עשתה התובעת נסיונות באמצעות רבנים שונים ואף נסיונות אלה ביקשו הנתבעים להפסיק. התובעת טענה כי השקיעה את כל כספה ומרצה בילדיה ובהשכלתם הגבוהה, גידלה את הנתבעת בגפה במסירות נפש וסייעה לה בגידול הילדים. הניתוק מהאם ומשאר בני המשפחה הינו מוחלט, ומאחר ששני ילדיה הנוספים של התובעת מתגוררים בארה"ב, היא מתגוררת בגפה בישראל ללא כל יכולת להיות בקשר עם נכדיה, דבר המנוגד בתכלית לטובתם. התובעת ציינה כי אין לה אשליות לחזור להיות בקשר כפי שהיה וכל בקשתה היא לאפשר מפגשים בכל דרך ומקום שייקבע.

11. הנתבעים מצדם הביעו התנגדות נחרצת לכל קשר בינם לבין התובעת ולכל קשר בינה לבין ילדיהם. לטענתם התובעת היא אדם אובססיבי ותובעני, בעלת "מאפיינים פסיכוטיים" וכי הקשר נותק כאשר "כלו כל הקיצין", וכאשר בני הזוג היו על סף התמוטטות רגשית ונפשית. עוד טענו כי בשל אופיה הקשה והבלתי נסבל אין לה קשרים חברתיים אף לא עם בני משפחתה ואחיותיה. התובעת שלטה בנתבעת, נהגה כלפיה ברכושניות, וזו על מנת לרצות את אמה, לקתה בדיכאון. נסיונה של התובעת לרכוש בית ולרשמו ע"ש הבת אינו אלא נסיון לסכסך בין בני הזוג שנאלצו לעבור ל***

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

1 חרף חיי הנוחות וקהילה חמה, מהם נהנו בתל אביב. עוד טענו כי הנתבעת משתמשת
2 בכספה על מנת להצדיק את התנהגותה ומתנות שקיבלו ממנה – נתרמו לצדקה. עוד
3 טענה הנתבעת כי התובעת בחרה עבורה היכן תלמד את לימודיה האקדמיים, לכן
4 בחרה לעבור לאוניברסיטה אחרת בארה"ב, במימון אביה, מכל מקום כל השקעתה
5 בבת לא היתה אלא על מנת להגשים את חלומותיה ומתוך אינטרס אישי להבדיל
6 מאביה שתמך בה מתוך אהבה ודאגה כנה. עוד טענה כי התובעת מעולם לא קיבלה את
7 הנתבע כחתן, חוללה כאוס ומדון עם הוריו על רקע מימון הוצאות החתונה, וניסתה
8 בכל דרך להשפילו ולהקניטו. הנתבעת ציינה כי היא מתמוטטת נפשית, עקב התעמרות
9 התובעת, עברה טיפולים פסיכולוגיים ממושכים על מנת להשתקם ועל מנת להבריא
10 הוצע לה להתנתק מאמה. עוד נטען בכתב ההגנה כי התובעת חשפה את הקטינים
11 לתכנים לא מותאמים מסתודדת עמם ומנסה לשנות את דרכי החינוך והערכים
12 שקיבלו מהוריהם, תוך הסתתם. נטען כי חרף השפלות שספג מהתובעת, הנתבע עודד
13 את אשתו להיות בקשר עם אמה. לטענת הנתבעת שני אחיה ניתקו קשר עם אמה
14 ומנסים לשקם עצמם הרחק ממנה ועד היום יחסיהם מורכבים והם לא הביאו ילדים
15 משל עצמם לאחר שראו מה עבר על הנתבעת, וכי התובעת מנסה באמצעות כספה
16 לשלוט בילדיה. לטענת הנתבעים כאפוטרופוסים הטבעיים של ילדיהם, יש להם שיקול
17 דעת בלעדי אם ילדיהם יקיימו קשר עם הסבים ואין להתערב בשיקול זה. לפיכך
18 ביקשו לדחות על הסף את התביעה.

19

20

המלצות התסקיר מיום 23.02.20:

21 12. העו"ס נפגשה עם התובעת, הנתבעים ואף פגשה בקטינים במסגרת ביקור בית שקיימה
22 ובהמשך שוחחה אף עם שני הקטינים הבוגרים. בשיחה עם הבת הבכורה ר', ציינה
23 הקטינה כי היא לא ראתה את סבתה שלוש שנים זוכרת שהיתה מבאה לה מצנות,
24 לשאלה אם היא מתגעגעת לסבתא השיבה "כן ולא" וציינה שהיא אוהבת את סבתה
25 מצד אביה והם מבקרים אותה. הבן י', זכר שהסבתו היתה מגיעה לבקר, מביאה
26 מתנות ואף זכר שהיתה יוצאת אתם לטייל, שכר את ביתה הגדול בתל אביב אולם לא
27 הביע געגוע או רצון עז לראותה.
28 13. העו"ס ציינה את מערכת היחסים הטעונה, כשלערכתה הנתק החל בשלב בו התגרשו
29 הוריה של הנתבעת, והתעצם עם השנים, העו"ס לא התרשמה כי הנתק יסתיים.

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

14. משיחותיה עם שניים מהילדים (הגדולים שביניהם), לא התרשמה כי קיים פחד או חשש מסבתם, הקטינים לא נרתעו מלפגוש את הסבתא ומנגד לא הביעו רצון לראותה. יחד עם זאת זיכרונותיהם ממנה היו חיוביים.
15. העו"ס התרשמה כי טובת הילדים שלא לערבם בסכסוך המתמשך שנמצא בעיצומו, ולטעמה נוכח מורכבות היחסים, היא אינה יכולה להמליץ על חידוש הקשר עד שהצדדים לא יעברו הליך של גישור וטיפול על מנת שלא לפגוע בנכדים העלולים להיות במצב של קונפליקט נאמנויות כאשר לב הקונפליקט הינו בין דמויות משמעותיות בחייהם.
16. לפיכך המליצה העו"ס על גישור או טיפול בין הסבתא לאם, ובמידה וההליך יצליח המליצה על מפגשי הכנה, מפגשים חודשיים במרכז קשר בליווי עו"ס מרכז הקשר ובהדרכתה, תחילה עם הנכדים הבוגרים ובהמשך עם הנכדים הצעירים יותר.
17. בתסקיר צויינה התנגדותה של הנתבעת להמלצות ולקשר כלשהו עם אמה ואילו התובעת קיבלה את ההמלצות חרף התהליך הארוך שהוצע.

חו"ד מומחה מיום 5.11.20:

18. ביום 5.11.20 הוגשה לתיק חו"ד מומחה.
19. בחוות דעתו התבקש המומחה לבחון האם יש מקום לחידוש הקשר בין הנכדים לסבתא, האם ישנו חשש שהמפגשים בין הנכדים לסבתא יפגעו בשלומם הנפשי או הרגשי, קיומו של חשש להסתה מצידה של הסבתא, והאם ישנו חשש כי המפגשים בין הקטינים לסבתא יפגעו בשלומה הנפשי של הנתבעת או באיזון הנפשי שלה.
20. יצויין כי הנתבעת סרבה תחילה לקיים מפגשים עם המומחה, נוכח השפעת ההליכים על מצבה, ואכן ניתנה החלטה לפיה לצורך חו"ד, יתקיים המומחה מפגשים; עם התובעת בלבד. בהמשך הסכימה לקיים עמו מפגש אחד באמצעות הזום.
21. המומחה ציין בחו"ד כי סכסוך ברמה כזו בין אמא לבת ככלל נוצר מכך ששני הצדדים לסכסוך תורמים משהו להתחלתו, וכי בעניין הזה "יש בהחלט משהו מדאיג וגם מחשיד בכך שגם האם וגם הבת הציגו את הדברים באופן כל כך חד משמעי, חד ערכי וחד גוני".
22. המומחה המליץ עקרונית על חידוש הקשר בין הנכדים לסבתא, לא מצא כי התובעת מהווה סכנה לילדים או כי יהיה בקיום מפגשים עם הילדים כדי להסיתם כנגד הוריהם.

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

23. המומחה לא נפגש עם הקטינים (בשים לב לרצון ההורים שלא לערבם בהליך מעבר
לנחוצו), הדבר הקשה על המומחה להבין מהו רצונם או מה תהיה ההשפעה עליהם
בקיום המפגשים, יחד עם זאת לא מצא אינדיקציה לכך שהתנהלות הסבתא עלולה
לפגוע בנכדים וככל שהמפגשים יתקיימו במרכז הקשר סבר כי החשש של הסתה מצד
הסבתא אפסי.
24. המומחה המליץ לקיים שיחות הכנה לקטינים עם איש טיפול ולקיים מפגשים במרכז
קשר ב***, תחילה בנוכחות צד שלישי שהוא גורם טיפולי. עוד המליץ כי לאחר שלושה
מפגשים בתדירות של אחת לחודש, תיעשה בחינה מחודשת והמשך הקשר ייבחן.
25. המומחה העריך כי ככל שהמפגשים יתקיימו בצורה בריאה התנגדותה של הנתבעת
תתפוגג. עוד ציין, כי ככל שמי מההורים יהי נוכח במפגשים יש עדיפות שהאב הוא זה
שיהיה נוכח במפגשים, תוך שהוא ממליץ בחום כי האם והסבתא ינסו באמצעות הליך
טיפול להבריא את מערכת היחסים ביניהן, דבר שלבטח ייטיב עם הקטינים.
26. הצדדים לא ביקשו לחקור את המומחה או את העו"ס בהתייחס להמלצותיהם.

שמיעת הקטינים:

27. הקטינים ר' וי' נשמעו ביח"ס. דו"ח שמיעת הקטינים הובא בפני תוך המלצה להיענות
לרצונם שלא להישמע באופן ישיר ע"י בית המשפט.

הסדרי קשר בין סבים לנכדיהם – הדין החל:

28. בהתאם לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, השתכ"ב-1962 (להלן: "החוק")
"חוק הכשרות המשפטית", ההורים הם אפוטרופוסים טבעיים של ילדיהם הקטינים
(סעיף 14 לחוק), הוראה זו נובעת מכוח ההורות הטבעית והביולוגית. המחוקק נזהר
מלפגוע באפוטרופסות הטבעית של ההורים והיא מוגנת ורחבה יותר מאפוטרופסות
הנקבעת במינוי בצו שיפוטי.
29. לצד זאת, סוגיית הקשר בין הסבים לנכדים והתרומה שיש לקשר זה לנפשו של הקטין
והתפתחותו התקינה נדונה בפסיקה לא אחת ואף הוכרה בחקיקה. כפי שיובא להלן,
חלה התפתחות הדרגתית בחקיקה במעמדם של הסבים, בהליכים לקיום קשר עם
נכדם.

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

30. בחוק הכשרות המשפטית בנוסחו המקורי, לא הוענק לסבים מעמד מיוחד בקשר ליחסיהם עם נכדם, ומעמדם היה, בכל הנוגע להוראות החוק, כמעמד קרובים, מכוח סעיף 72 לחוק לפיו **"בכל ענין לפי חוק זה רשאי בית המשפט, גם מיוזמתו הוא, לשמוע דעתם של קרובי הקטין... ככל שבית המשפט ימצא לרצוי לשמעם"**; ו"קרוב" הוא – "אב, אם, בן, בת, אח, אחות, סב, סבה, נכד, נכדה" (סעיף 80 לחוק).
31. מעמד הקשר עם הסבים, עוגן לראשונה בחקיקה בשנת 1975 בעקבות תוצאותיה הקשות של מלחמת יום הכיפורים. תיקון מס' 4 לחוק, במסגרתו נוסף סעיף 28 א, הסמיך את בית המשפט להסדיר בסיטואציה של מות אחד ההורים, את הקשר בין ההורים השכולים לנכדם, ולהבטיח את זכותם האנושית והטבעית של הורים שכולים לקשר עם הנכד שהשאיר אחריו בנם שנפל.
32. במסגרת התיקון נקבע בסעיף 28 א לחוק, כי **"מת הורה של קטין, רשאי בית המשפט, אם ראה שהדבר הוא לטובת הקטין, להחליט בבקשת הורי המת בעניין הקשר בינם ובין הקטין"**.
33. בע"א 121/79 פלוני נ' פלונית (1979) עמד בית המשפט העליון על חשיבות שמירת הקשר בין הקטין לסבים בנסיבות בהן נפטר אחד מהוריהם:
- " תיקון החוק שבסעיף 28א הנ"ל בא לייחד לסב ולסבה, בנסיבות מסוימות, מעמד מיוחד יתר על שאר הקרובים. הוראה זו – באה לפתור בעיה כאובה, אם כי נדירה. קורה לפעמים שבגלל סכסוך בין הורים שכולים לכלתם נמנע מהם לראות את הנכד. חוק זה בא להסמיך את בית המשפט שיהיה רשאי להסדיר את הענין הזה כדי שגם ההורים השכולים יוכלו לראות בנסיבות מסוימות את הנכד ... העיקרון שביחסי סב-סבה ונכדים, המונח ביסוד ההוראה שבסעיף 28א הנ"ל, אינו טעון הסבר: מושרש הוא עמוק ברגשי אנוש וביחסי בני משפחה לדורותיה. אך אופן יישומו ודרכי ביצועו, במיוחד כאשר השאלה באה לכלל דיון והכרעה לפני בית-המשפט, מחייבים זהירות מירבית; זהירות זו, תנאי קודם היא לכל מעשה פסיקה בתחום הרגיש של דיני משפחה, והצורך בה גדול הוא במיוחד בענייננו. כבכול נושא שבתחום זה, שבו מדובר בשלומם ובעתידם של קטין, הכלל המנחה והקובע בכל החלטה שהיא, הוא טובתו של הקטין."**

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלוגית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

34. בתמ"ש (ב"ש) 3089-05-13 **פלוגית נ' אלמונית** (2014) הדגיש חברי, כב' הנשיא השופט אלון גביון, את חשיבות קשריו המשפחתיים של הקטין עם כלל בני משפחתו, הן מצד ההורה שנתר בחיים והן מצד הורי בן הזוג שנפטר- "יש לתת לקשר זה משנה תוקף עת מדובר במקרה מצער שבו הקטין איבד את אחד מהוריו. עולמו של קטין אינו מורכב מעולמו של הורה אחד, אלא הוא שילוב של שני עולמות הוריו- עולם האם ועולם האב. "שלילת אב" כמוה "כשלילת אם" פוגעים בהתפתחותו התקינה של הקטין, ועלולים להביא אצל הקטין לחרדת נטישה, פגיעה נפשית, חסך התפתחותי, ואף לפגיעה בתפקוד הקוגניטיבי".
35. עוד נפסק בהקשר זה, כי "טובתו של קטין מגלמת בחובה את הכרת זהותו, את הכרת קשריו המשפחתיים על הטוב והרע והקשה שבהם, את הכרת בני משפחתו המורחבת מצד כל אחד מהוריו בדרך כזו שתאפשר לו גיבוש זהות עצמאית, יציבה ונפרדת תוך היכרות בלתי אמצעית עם שורשיו" (תמ"ש (ראשל"צ) 35101-03-12 **ר.א נ' י. א** (30.09.2013).
36. המלומדים פרופ' ישראל דורון וגליה לינצ'ץ במאמרם **"זכות העמידה של סבים וסבתות לקשר עם נכדיהם"** (משפחה במשפט ב, התשס"ט) צידדו בגישה המכירה במעמד הסבים והסבתות לנקוט בהליך משפטי למימוש זכותם לביקור נכדיהם אף לא על פי הוראות סעיף 28א לחוק. גישה זו אומצה ע"י המחוקק בתיקון מס' 17 לחוק הכשרות.
37. במאמרם, סברו המחברים כי סבאות במשפט הישראלי היא "מעין סטטוס" והדגישו את מעמדה ביהדות (עוד לעניין סבאות ונכדים במשפט העברי ר' אליעד סטופל **"ויהיו בני יעקב שנים עשר"** גליון פרשת השבוע משרד המשפטים ומכללת שערי משפט גיליון מס' 305, וכן אברהם צבי שינפלד, **מצוות כיבוד הסב** (פורסם בנבו)). אמנם בהלכה היהודית האוטונומיה ההורית היא המכרעת, עם זאת היא מכירה בחשיבות הקשר סב-נכד בנסיבות שונות, בעיקר במצבים בהם המשפחה הגרעינית נסדקת (שם, עמ' 177-181). עוד צויין במאמר כי התפתחויות חברתיות וסוציולוגיות שונות, מחזקות את הצורך באימוץ הגישה המרחיבה. הוסבר כי עם העלייה בתוחלת החיים, נוצרו משפחות רב דוריות והזדמנויות רבות יותר לאינטראקציות ארוכות טווח בין הדורות, אשר ערערו את המבנה המשפחתי המסורתי. המחברים הצביעו על ספרות מחקרית לפיה באופן כללי סבים נוטלים על עצמם תפקידים שונים מתוך רצון להיות מעורבים ולהוות חלק פעיל ובלתי נפרד מהמארג המשפחתי והודגש כי הקשר הוא דו כיווני בו כל צד תורם ונתרם. (שם, עמ' 191-201).

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

38. ניצני הגישה המרחיבה, קיבלו ביטוי בבר"ע (מחוזי – חיפה) 759/00 **פלונית נ' פלוני**.
 במקרה זה ביקש האב לדחות על הסף תביעה לקביעת זמני שהות עם הסבתא, מהטעם
 שלסבתא אין זכות עמידה מתוקף הוראת סעיף 28 א שעה ששני ההורים בין החיים.
 נקבע בדעת רוב כי החלת סעיף 28 א אינה מתמצית במוות של אחד ההורים במוכן
 הקליני אלא יש להחיל את הוראות הסעיף גם במקרים בהם ההורה ניתק עצמו
 מעולמו של הקטין, כ"משול למת".
39. כך, בתמ"ש 37850/99 ג' פ' נ' ש' פ' – ניתנה זכות עמידה לסבתא אף ללא כל זיקה
 לסעיף 28 א, ונקבע כי זכותה של הסבתא לתבוע קיום זמני שהות עם נכדתה, עולה הן
 מכוח סעיף 68 (א) לחוק, הן נוכח סעיף 3(ד) לחוק בתי המשפט לענייני משפחה (כאשר
 ניתן לראות את תביעת הסבתא כתביעה בשם הקטינה כ"ידיד קרוב"), והן מכוח סעיף
 75 לחוק בתי המשפט [נוסח משולב] המעניק לבתי המשפט סמכות ליתן כל סעד
 שיראה לנכון.
40. ואכן, בשנת 2012 הורחבה פעם נוספת זכותם של סבים למפגשים עם נכדיהם. במסגרת
 תיקון מס' 17 לחוק, נחקק סעיף 28 ב לפיו **"בית המשפט רשאי, אם ראה שהדבר הוא
 לטובת הקטין, להחליט בבקשת הורי הוריו בעניין הקשר בינם ובין הקטין"**.
41. כפי שעולה מהצעת החוק, מטרת התיקון לעגן את זכות הקטין לקשרי משפחה עם
 הורי הוריו בכפוף לעיקרון העל של טובת הילד, גם בנסיבות שאינן נכללות בסעיף 28א.
 קרי, בכל מקרה של טובת הילד, גם במקרים בהם שני ההורים בחיים, בין היתר נוכח
 חשיבות הקשר על רקע העלייה בתוחלת החיים ושיעור הגירושים (ר' ה"ח הכנסת
 תשע"ב 128, 450).
42. יצויין כי בכל מקרה של בקשה לקשר בין סבים לנכדם, מחייב החוק הקדמת הגשת
 בקשה ליישוב סכסוך (סעיף 28 ב(ב) לחוק, תקנה 39 לתקנות בית משפט לענייני
 משפחה (סדרי דין), התשפ"א-2020). עוד יוטעם כי בהתאם לתקנה 8 לתקנות הכשרות
 המשפטיות והאפוטרופסות (סדר הדין וביצוע), תש"ל-1970, נדרש בית המשפט, כי
 בטרם מתן החלטה לפי סעיף 28 לחוק הכשרות המשפטיות (שעניינו אפוטרופוס בנוסף
 על הורה), יש לתת הזדמנות לכל אחד מהורי הקטין להשמיע דברו. משום מה הוראה
 דומה לא נקבעה בהתייחס לסעיפים 28א ו-28ב לחוק אולם נראה כי מדובר בשגגה של
 המחוקק והיה מקום לתקן בהתאמה את תקנה 8, לאחר תיקון מס' 4 ותיקון מס' 17
 לחוק.
43. כאמור, סעיף 28ב לחוק, הסדיר מצב בו שני הוריו של הקטין בין החיים, אך מתנגדים
 ביחד או לחוד לקשר בין הנכד לסבים. מרבית המקרים שנדונו בפסיקה מתייחסים

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

- 1 למקרה בו הורי הקטין מסוכסכים זה עם זה ואגב הסכסוך ביניהם נוצר נתק בין
2 הסבים לנכד, כאשר הרציונל הוא כי הסבים אינם צריכים לסבול כתוצאה מהתפרקות
3 המשפחה הגרעינית. במקרים אלה נקבע בפסיקה כי אין לשלול את המפגשים בין
4 הקטין לסבים, שכן קשר זה חיוני ומשרת את טובת הקטין.
- 5 44. כך, למשל, נקבע בתמ"ש 25454-03-12 **פלוני נ' פלונית** (2015), כי "קשר בין הורה לבין
6 קטינים וגם עם סבים, הוא קשר חיוני, בריא, מועיל, מטיב ואף מתחייב ומתבקש,
7 למעט מקרים חריגים בהם קיום קשר כזה עלול לגרום לקטינים נזק ולא ישיג את
8 טובתם. הורים ובעיקר האם הינה בדרך כלל הדמות המרכזית בחיי הקטין בעיקר
9 בשנותיו הראשונות ולא סתם חזקת הגיל הרך עודה שרירה וקיימת עד היום. באשר
10 לסבים אין גם ספק כי הם מהווים חלק חשוב בחייהם של הקטינים, סבים הם בדרך
11 כלל מבצר ומקלטם האחרון של הנכדים בעת מצוקה. קשר בין הורה לבן הוא קשר
12 טבעי, חיוני ומתבקש ואין עליו עוררין. יחסים בין נכדים לבין הסבים הינם יסוד חשוב
13 בכל חברה. הסבים מהווים כמעט בכל התרבויות בעולם חלק חשוב וחיוני בעולמו של
14 הקטין. מחקרים רבים אף מוכיחים, כי קשר זה אף תורם לחינוכו ולעיצובו החברתי
15 של הקטין. לטעמי, אחד השיקולים שיש לבחון עת מתחקים אחר טובת הקטין, הינו
16 שמירת הקשר עם שני הוריו וכן עם המשפחה המורחבת ולא רק עם הוריו. הזכות
17 לקיים קשר בין הורה לבין קטין אינה נחלת האם או האב, אלא, הינה זכות טבעית
18 ובסיסית של הקטין להיות בקשר עם שני הוריו וגם עם הסבים. קשר זה בין הורה
19 לקטין וגם עם הסבים הינו חשוב וחיוני לקטין לשם התפתחותו הרגשית וקשר שכזה
20 אף מעצים ילדים. מחקרים רבים מוכיחים, כי קשר בין קטינים לבין המשפחה
21 המורחבת מעצימם ותורם להתפתחותם התקינה".
45. עוד נפסק בתמ"ש 49489-05-17 **ואח' נ' מ' ואח'** כי "ברי כי לאם כמו לכל הורה
אוטונומיה בסוגיית קבלת החלטות הנוגעות לבנה הקטין. יחד עם זאת מצופה כי האם
תפנים, שעל אף העובדה שהאב אינו נוכח בחייו של הקטין אין לה זכות לקבל החלטות
הנוגעות לקטין באופן חד צדדי, כאשר החלטתה כי יש למנוע קשר בין הקטין לבין
הסבים מצד האב היא החלטה חד צדדית.. "העלמת" הסבים בכל עת שיצופו משקעי
העבר בין האם לסבים, מנוגדת לטובת הקטין ותפגע בשלומו הרגשי. אין למנוע
מהקטין קשר עם הסבים בשל התנהגותו של האב". הודגש כי "דווקא בנסיבות אלה,
בהן האב אינו נוטל חלק בחייו של הקטין, קיימת חשיבות להמשכיות הקשר עם בני
המשפחה המורחבת, אשר כל רצונם להעניק אהבה וחיבה לנכדם הקטן ולשמש עבורו
משפחה".

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

46. לצד התפתחות החקיקה, שחיקה את מעמדם של הסבים ואת זכות העמידה שלהם בתביעות לקשר עם נכדם, הדגישה הפסיקה את חובתם של הסבים להבין את מעמדם ככאלה, ואת הצורך בהבנתם שהם אינם "תחליף להורה" ואל להם לפגוע בסמכות ההורית. הובהר כי לא כל בקשה לקיום קשר סבים-נכד תיענה בחיוב, ומקרים בהם נקבע קשר, נקבעו לעיתים מנגנונים שיבטיחו העדר פגיעה בהורים ובמעמדם ככאלה.
47. בתמ"ש (ב"ש) 3089-05-13 **פלונים נ' אלמונית** (4.11.14) נקבע כי "תנאי לכך כי קשר בין סבים לבין נכדם הקטין יהא קשר טוב ומטיב, הנו הבנתם של הסבים את מקומם ואת תפקידם כסבים ולא כתחליף הורה. כך לדוגמא, נדרשים הסבים שלא להתערב באוטונומיה ההורית הגם סוברים כי החלטות הורי הנכד אינן נכונות. סבים אשר פוגעים בסמכות ההורית, מבקרים את ההורה בנוכחות הנכד, מדברים סרה בהורה, פוגעים למעשה בקטין עצמו, משכך אין כל תכלית חיובית לקיום מפגשים בינם לבין נכדם".
48. בתמ"ש 51006-08-17 **א.ק. א.ס. ואח' קבע חברי כב' השופט הבכיר אסף זגורי** כי על אף הניכור ההורי מצד הסבתא, בנסיבות בהן האם נעדרת מחיי בנה, הקשר החם וההדוק עם הסבתא בלתי ניתן לויתור, יחד עם זאת, חוייבה הסבתא לעבור הליך טיפולי כדי לטפל במסרים העוברים לנכד והבנת עומק השפעתם עליו.
49. בא"פ 37732-08-17 **פלוני נ' אלמוני** (16.12.2018) נדונה בקשה של סבים לשמש כאפוטרופסים נוספים על נכדיהם לאחר מות בתם, אם הקטינים. באותו המקרה קבעתי כי "האובדן הטראגי מטשטש את הגבולות ומוביל לכך שהסבים אינם מבינים את מקומם בחיי הקטינים כמו גם את מקומו של אביהם בחייהם" לפיכך נקבע כי זמני השהות עם הסבים יצומצמו, חרף העובדה כי מדובר בסבים מסורים אוהבים ומשקיעים.
50. המקרה שלפני עוסק במקרה בו אין סכסוך בין ההורים והם כאחד מתנגדים לקיום קשר בין ילדיהם לסבתא. סיטואציה זו לא נדונה רבות בפסיקה. באותם מקרים מועטים ניתן משקל משמעותי לאוטונומיה ההורית (לעומת זכותם של הסבים לקיום קשר), והמבחן להתערבות בה היה טובתו של הקטין בקיום הקשר עם הסבים:
51. בתיק ע"מ (י-ם) 500/09 **פלונית נ' אלמוני** (2010), נקבע כי "אין ספק כי להורים ניתנת זכות הבכורה להחליט בעניינם של ילדיהם ובהעדר נימוק כבד משקל, זכותם של ההורים להחליט מהי טובתו של הילד, כולל ניתוקו מהורי הוריו, תגבר על זכותו של

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

כל גורם אחר, כולל הוריו של ההורה, ויש אפוא, להעניק זכות התערבות להורי ההורים בזהירות רבה מאוד ובמשורה. אך שערי בית המשפט צריכים להישאר פתוחים ולו בפתח כפתחו של קוף של מחט, כדי לאפשר להורי ההורים זכות גישה להתערב בטובתו של נכדם" עוד צויין כי "הכלל הוא כי שעה שמוצא בית המשפט כי הורים מונעים מילדים קשר עם הורי-הורים או מי מהם והורי ההורים עותרים לסעד בדבר הקמת קשר בינם לבין נכדם, שומה על בית המשפט לבחון כיצד ניתן לשרת בצורה מיטבית את טובת הילדים בהקשר זה של קשרי נכדים – הורי הורים, ועל פי מבחן זה, ייעתר לבקשה או ידחה אותה".

52. בתמ"ש (ת"א) 59143-07-18 מ.ז. ואח' נ' ר.ז. ואח', נדחתה תביעה לקביעת הסדרי שהות בין הורי האב לנכדיהם. בפסק דין משלים, קבעה חברתי כב' השופטת קרן גיל, כי אין מקום לכפות קיום הסדרי שהות עם הסבים, שכן אין זה מטובתם של הקטינים להכניסם לעין הסערה - "שעה שאין בידי בית המשפט לכפות על הנתבעים לשקם את הקשר עם התובעים, נותר רק לקוות שעם הזמן ישכילו הצדדים שניהם לפעול בכוחות עצמם לשיקום הקשר ולחידושו. גם אם הקשר בין התובעים לנתבעים לא ישוקם, טוב יעשו הנתבעים אם יכוננו קשר כלשהו בין הקטינים לתובעים אפילו קשר מרוחק וצונן הכולל ברכת חג שמח פעמיים בשנה, שיהא בו כדי ללמד את הקטינים על משמעות חשיבות הקשר המשפחתי גם בעתות כעס ופגיעה".
53. **לסיכום** : עם השנים התבססה זכות העמידה של סבים בתביעות לקשר עם נכדיהם. תחילה, במקרה של מות אחד ההורים ובהמשך, גם כאשר שני ההורים בין החיים וקיימת התנגדות לקשר עם הסבים. לצד חיזוק מעמדם של הסבים בחקיקה נקבעו איזונים בפסיקה, כאשר הזכות צומצמה במקרים של פגיעה באוטונומיה ההורית והדגשת חשיבות הבנתם מקומם כסבים ותפקידם.
54. מעל כל אלה, עקרון העל שצריך להנחות את בית המשפט הינו עקרון טובת הילד, אשר מהווה אבן יסוד בכל הנוגע לבחינת סוגיות הנוגעות בעניינם של קטינים, וכדברי כב' השופט זילברג בע"א 209/54 שטיינר נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד ט 241, בעמ' 251 (1954) "מבחן טובת הילדים, לדעתי, לא יימלט בו אחד מן השנים: או שאינו שיקול רציני כלל, או שמתחשבים בו, ובו בלבד, כגורם החלטי, מכריע, הדוחה (במקרה התנגשות) כל שיקול אחר. פשרה לא תיתכן כאן".

דיון והכרעה:

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

55. לאחר ששמעתי את הצדדים ארוכות, הן בדיוני קדם המשפט והן בישיבת ההוכחות, ולאחר עיון בכלל החומר לרבות דו"ח שמיעת הקטינים, המלצות התסקיר וחוו"ד המומחה, שוכנעתי כי במצב זה יש לאפשר לקטינים את הזכות להכיר את סבתם, אולם הדברים ייעשו תחת מסגרת מפוקחת ומוגדרת, וזאת מתוך הכרה באוטונומיה של ההורים לפקח על המפגשים, תדירותם, אופיים וכן לשם פיקוח על התכנים המועברים לילדיהם, הצריכים להיות מותאמים להשקפת עולמם ולדרך חינוכם.
56. אקדים ואציין כי ההכרעה בתיק זה לא היתה פשוטה והדירה שינה מעיני. הטעם לכך היה כי כל אחד מבני המשפחה הביא עמו מטען רגשי ונפשי מורכב, טיעוניו של כל אחד מהצדדים נטענו ברוב טעם, בכאב עצום, בדמעות, ונראה היה כי הדין עם כל אחד מהם, כשהוא נשמע בנפרד.
57. במציאות המורכבת שנוצרה, לא ניתן לשלב בין הקולות הנפרדים, וכל אחד מהם סבור כי זעקתו היא זו שצריכה להישמע, תוך דחיית הצד האחר.
58. אף המומחה ציין בחווה"ד כי "ניתן היה להתרשם מסיפור מאוד עצוב ומאוד כואב – הן מנקודת המבט של פלונית והן מנקודת המבט של ס' ... די בבדיקה בכדי להצביע על הכאב העצום הן של האם והבת והן על ההפסד אשר נגרם לילדים מכך שאין להם קשר עם סבתא" (עמ' 5 פסקה 5).
59. התובעת הביעה את מצוקתה הרבה מהנתק שנכפה עליה מנכדיה, כאשר הן בפניי והן בפני המומחה, הפליגה בשבחים אשר לתפקודה כאם וכן הרבתה לדבר בשבח הישגיהם החינוכיים והמקצועיים של שלושת ילדיה, בהשקעתה הרבה ובמסירות הנפש בה גידלה אותם בגפה, לאחר שהתגרשה מאביהם, הכל על מנת לאפשר לילדיה לחיות ברמת חיים כמו שאר הילדים באזור מגוריהם, ואף מעבר לכך.
60. לציין כי התובעת ביקשה להעיד עדים רבים במטרה להעיד על אופיה ועל העזרה הרבה שהעניקה לבתה עת היתה קטינה. בהחלטה מנומקת (מיום 11.3.21) התרתי העדת חלק מהעדים בלבד, בין היתר, משום שעזרתה הרבה של האם בתקופה זו בעיקרה לא היתה שנויה במחלוקת ואינה רלבנטית.
61. בחקירתה ציינה התובעת כי היתה מעורבת בחיי נכדיה באופן אינטנסיבי. לדבריה היתה אצל ביתה מדי יום אחה"צ ופעמים רבות אף בשעות הבוקר (עמ' 21 ש' 9-10), ותיארה את הקשר בינה לבין הנכדים "היה לי קשר יותר מחם איתם, זה היה קשר של אהבה, הם היו מצלצלים לשאול מתי אני באה. אני מאמינה שס' אמרה להם איך

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

- 1 לצלצל. הייתי באה עם אוכל, בגדים, מתנות, לוקחת אותם לסופרמרקט, מקלחת
- 2 אותם בבית שלי, שרה להם שירים עד שא' היה חוזר מהכולל" (עמ' 21 ש' 17-21).
- 3 62. התובעת הגישה מכתבים, תמונות, תכתובות מייל שונות המעידים, לטענתה על יחסי
- 4 האהבה החמים ששררו בעבר בין האם לסבתא, בהם הודתה הנתבעת על הביקורים,
- 5 ההשקעה והקרבה הרבה לנכדים, כאשר לטענת הנתבעת, מרבית המכתבים נשלחו
- 6 כחלק מרצון לרצות את אמה (עמ' 35 ש' 14-26, עמ' 41 ש' 1-3, ובהמשך מעמ' 41 ש' 7
- 7 עד עמ' 43 ש' 8, עמ' 45 ש' 10-12)).
- 8 63. מנגד, הביעה הנתבעת את מצוקתה הרבה ואת הקושי הנפשי שלה מעצם המחשבה
- 9 שאדם כלשהו יכפה עליה בניגוד לרצונה קשר בין ילדיה לבין אמה, כאשר היא ראתה
- 10 בהתנהגות אמה כלפיה כהתעללות של ממש, שליטה בנפשה באמצעות כספיה של האם,
- 11 כאשר לתחושתה שלה – התובעת חצתה גבולות ניסתה להרוס את נישואיה ואת חינוך
- 12 ילדיה, ולטעמה הדבר היחיד שיכול סייע לה ולמשפחתה הינו ניתוק מהתובעת (עמ' 3
- 13 שתי פסקאות אחרונות בחווה"ד).
- 14 64. בעדותה, ציינה הנתבעת את הקושי שלה בהתמודדות עם גירושי הוריה, כשהיתה בת
- 15 9, ואת ההסתה כנגד אביה שחוותה מאמה בעוד היא נלחמה להיות עמו בקשר למורת
- 16 רוחה של האם (עמ' 33 ש' 11-23), בהמשך ציינה את ההתמודדות הקשה שלה בתקופה
- 17 לימודיה באוניברסיטה, במהלכם החליטה אמה לעלות לישראל (עמ' 33 ש' 30 ואילך)
- 18 ואת הקושי של אמה לקבל את רצונה לעזוב את המוסד האקדמי היוקרתי בו למדה.
- 19 65. הנתבעת אף ציינה דוגמאות רבות מהערות שונות שהעירה התובעת כלפי אביה, בעלה,
- 20 בני משפחת הבעל (הערות אותן חוותה כביקורתיות ועוקצניות), כמו גם את אכזבתה
- 21 מהתובעת ברגעי משבר שונים בחייה בעיקר כשהיתה זקוקה לסיוע לאחר הלידות.
- 22 66. אשר לנתק בין האם לבתה יצויין כי להערכת המומחה האם התקשתה לראות את
- 23 חלקה בנתק (עמ' 1 פסקה אחרונה בחווה"ד המומחה), ואף התרשמותי בעניין זה זהה.
- 24 גם אם בסופו של ההליך (בישיבת ההוכחות) ציינה כי הבינה שעשתה טעות, התרשמותי
- 25 כי באופן אמיתי סברה ש נעשה לה עוול שגורמים אחרים אחראים לו (ר', למשל,
- 26 פרוטוקול ישיבת קד"מ מיום 20.01.20 עמ' 3-5).
- 27 67. בכל הנוגע לבחירתה של הבת לחזור בתשובה – אף בעניין זה התרשמותי זהה
- 28 להתרשמות המומחה לפיה האם לא התייחסה באופן שיפוטי או ביקורתי לבחירה זו
- 29 של הבת (עמ' 2 פסקה 2 בחווה"ד). באופן כללי הרושם היה כי גישתם של כלל בני
- 30 המשפחה ליבראלית וסובלנית בעניין אורח חייה. האם בעדותה ציינה כי שמחה על
- 31 הליך החזרה בתשובה, ואף היא מדליקה נרות שבת, והכשירה את הבית שלה לכבוד

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

- 1 בתה, עוד לפני שנישאה כולל הטבלת כלים חדשים (עמ' 21 ש' 26-28). אינני מתעלמת
2 מאמירות בעייתיות של התובעת אף בעניין זה (כגון "אם אתם מבינים מה זה חוזרים
3 בתשובה, הם פוחדים מהצל של עצמם – עמ' 23 ש' 35), אולם מנגד האם הדגישה כי
4 היא מגיעה מבית מסורתי, יש לה תואר בהצטיינות יתירה ביהדות והיא לומדת בכל
5 יום תורה (עמ' 26 ש' 1, 19-20). מנקודת מבטה של הנתבעת – אמה ואחיה לא קיבלו
6 את החזרה בתשובה "קיבלתי התנגדות קשה והשפלות, דיבורים משפילים ואגרסיבים,
7 אני השפחה של הבעל, אני נראית עם הבגדים כמו שמטס" (עמ' 34 ש' 18-20). כאשר
8 האחות של הנתבעת נשאלה כיצד קיבלה המשפחה את ההחלטה של הנתבעת לחזור
9 בתשובה השיבה: "אני אמרתי לה שאני מקבלת אותה ואני מבקשת ממנה לקבל את
10 שלי. אני לא אקבע לה את החיים שלה, והיא לא תקבע את שלי, כל אחת תקבל את
11 השניה" כשנשאלה האם היו ביניהן ויכוחים השיבה "לא. על החזרה בתשובה, מעולם
12 לא. היו ויכוחים כשאני לא הסכמתי או היא לא הסכימה עם הפרשנות על מה שקורה
13 גם במשפחה וגם מה שלא במשפחה, לכל אחת פרשנות משלה. היינו מאוד קרובות והיו
14 מעט ויכוחים" (עמ' 19 ש' 19-25).
- 15 יחד עם זאת, נראה כי היה קשה היה לתובעת לקבל את בחירתה של בתה לחיות בחיים
16 צנועים מבחינה כלכלית, לקבוע בעצמה היכן תגור או את האופן בו פרנס הנתבע, את
17 משפחתו. כך, העידה התובעת כי "ס' גרה בארמון קטן ב***. הדירה שהם גרו בתל
18 אביב היתה עם שני חדרים, בחדר אחד ארבע מיטות, חדר אוכל, ספריה, בחדר השני
19 היה חדר השינה וחדר עבודה של ס' והיו שם גוי'קים. אני רואה גוי'ק אני צורחת ובורחת
20 והייתי מחפשת אותם ביחד עם הילדים. הרבה מהרהיטים אני קניתי, היתה פינת אוכל
21 קטנה והיה מטבח. כשראיתי את תנאי החיים זה היה מצוקה גם ליי" (עמ' 22 ש' 1-5).
- 22 לטענת התובעת היא וביתה בדקו מספר דירות עד שהנתבעת מצאה דירה, לשביעות
23 רצונה ואף האם סברה כי מדובר ב"דירה מושלמת". ואולם הנתבע "סירב לעבור
24 לדירה היפיפייה שמצאנו. עברו עוד כמה חודשים והמצב היה בלתי נסבל. אחרי
25 שראיתי שס' מתלהבת לבוא ולראות אתי דירות ביד אליהו, אוכלוסיה דתית, אחר
26 הצהריים הייתי רואה את הדירות, היא היתה מורה, ואחרי זה היא אמרה שאולי הם
27 לא יקנו אלא ישכירו, אמרתי לה יופי, אני אקנה דירה מתנה ליום הולדת 30, זה יהיה
28 ביפו או בבת ים, שכ"ד מהדירה הזו ביחד עם מה שאתם משלמים היום ישדרג את
29 חייכם ולא תצטרכו לחיות בדירה כל כך קטנה".
- 30 בהמשך ציינה שלמרות שבתה "מאוד שמחה לדירה וא' לא תמך, בדיוק ע' היה בארץ,
31 הבן שלי ומכיוון שס' כבר הסכימה והתלהבה בכל פעם שראינו דירה, ע' ואני החלטנו,

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

- 1 כלומר אני החלטתי וביקשתי מע' יצטרף, הלכנו בבוקר לפגוש את א' בלובי של מלון
2 דבורה, ביחד עם ע', ניסינו לשכנע אותו למעבר לדירה אחרת. אני חושבת שהיתה לו
3 תוכנית להעביר את המשפחה *** וזו היתה הסיבה להתנגדות שלו, כי היו ניסיונות
4 קודמים... היה עימות, אחרי שראיתי שא' מסרב לקבל את הגישה שלנו. הוא אמר
5 שהוא רוצה לטפל בכל העניינים. אמרתי לו תראה א', כשנפגשנו בפעם הראשונה לפני
6 הנישואין אמרת שאתה לומד מנהל עסקים בבני ברק, אמרת שאתה הולך לעבוד עם
7 אוטיסטים, בינתיים זה לא קרה, וזה לא קרה וזה לא קרה, אמרתי לו שאני לא סומכת
8 עליו שיטפל בבית ושאני לא יכולה לראות את הנכדים שלי במצוקה הזאת" (עמ' 22 ש'
9 10 ואילך).
71. התובעת לא ראתה כל פסול באמירת אמירות מסוג זה לנתבע, אם כי בדיעבד הודתה
10 כי "בהחלט יכולה להבין את העלבון" (עמ' 22 ש' 35).
72. תחושותיה הקשות של הנתבעת מאותה פגישה תוארו בעדותה (עמ' 34 ש' 28-33): "...
12 היא עצרה את בעלי ברחוב וצעקה עליו מה אתה עושה לבת שלי, עם ההורים של בעלי,
13 היתה אומרת להם שהם לא השקיעו בבן שלהם והיתה יורדת עליהם ... והיא היתה
14 אומרת לי שהוא לא טוב לי, לא יפרנס אותי, אשכנזי כמו אבא שלך ולא יתן לך כסף.
15 היה לה פחד מאוד גדול שאני אצא כמו הדודה שהיא דתיה ובעלה אלכוהליסט...היא
16 אמרה שאני אהיה כמוה שאני אפרנס את כולם והכל יהיה על הגב שלי".
73. ניתן אולי לייחס אמירות אלה מצד התובעת, ל"נחישות יתר" שזיהה המומחה (עמ' 2
18 פסקה 4 לחווה"ד), לאחר שגמרה אומר לרכוש לבתה דירה ולשפר את תנאי המחיה
19 שלה ושל נכדיה, ועשתה זאת בדרכה שלה.
74. נחישות יתר זו להעניק לבת ולבת בלבד את המתנה, לא אפשרה לסבתא לראות את
21 הפגיעה שנגרמה לבתה, באמירה כי הדירה תירשם רק על שמה, והאופן בו נאמרו
22 לדברים לנתבע, גם אם לאחר מכן תוכל לעשות כרצונה בדירה "עלה בדעתי שסי'
23 מתקרבת לגיל 30 והגיע הזמן שתשדרג את תנאי החיים שלה והצעתי לקנות לה דירה
24 ואמרתי לה שאחרי שאני קונה לה את הדירה והיא על שמך, היא יכולה לרשום אותה
25 על שם א', על שם ההורים שלו, על שם מי שהיא רוצה, היא שלך" (עמ' 24 ש' 24-28).
26 כך, התרשם המומחה כי התובעת מתכחשת לכל מעשה או אמירה מצידה, שיכולה
27 היתה לגרום לבתה מועקה או מצוקה כלשהי, והיא כלל אינה מסוגלת "לראות ולהבין
28 למה הבת כועסת עליה, מסתייגת ממנה ולמעשה מתרחקת ממנה" (עמ' 4 פסקה
29 אחרונה). עוד צוין בחווה"ד כי קשה היה מאוד להביא את האם למקום של אמפתיה
30 כלפי הבת ולמקום בו היא מסוגלת לנסות לראות את מצוקתה של בתה, ותחת זאת
31

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלוגית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

- 1 היתה עסוקה בתחושת הפגיעה שלה, שאף אם היא לגיטימית כל תהליך לשינוי ושיפור
2 המצב מחייב את האם להיות מסוגלת גם לראות את המקום בו בתה נמצאת (עמ' 5
3 פסקה שניה).
- 4 התנהלות זו של האם, נתפסה אצל הבת כפגיעה באוטונומיה שלה וכאגרסיביות .75
5 פוגענית מצידה, ובהתאמה לא היתה מקובלת על הנתבעת התנהלותה של אמה מול
6 ילדיה: כך, למשל לקחה התובעת את נכדתה לחוף הים בתל אביב דבר שנתפס בעיני
7 הנתבעת כמעשה המנוגד לאורח החיים אותו ניהלה. התובעת ציינה שהיא הולכת לים
8 בבוקר לשחק מטקות ובאחת הפעמים כשנכדתה ישנה אצלה, הציעה לה להצטרף.
9 התובעת לא ראתה בכך פסול, הגם שמדובר בחוף לא מופרד, הן משום שנהגה לטענתה
10 ללכת לחוף יפו עם בתה ונכדיה, והן משום שרק שיחקה עם הנכדה בחול ולא רחצה
11 עימה בים (עמ' 27 ש' 10-13). כך לא ראתה פסול כאשר הראתה לנכדתה סרטונים
12 בנייד וציינה כי הקפידה לא להראות להם דבר למעט שיר של "פיג'ממה" ולא חשבה
13 שזה סותר את הדת (עמ' 27 ש' 7). התובעת תיארה סיטואציה בה סיפרה לנכדתה
14 סיפור דמיוני על ילדה מארץ אחרת שהיו לה חברות טובות "ני וג'" ובתה כעסה שהיא
15 מזכירה שמות של גויים והיא היתה מופתעת משום שהן היו חברותיה הטובות של
16 הנתבעת (עמ' 27 ש' 1-5).
- 17 לציין כי לטענת הנתבעת, חרף אמירות פוגעניות מצידה של אמה, דווקא בעלה היה זה .76
18 שתמך בקשר ובזכותו הקשר נמשך ואף היה אינטנסיבי (עמ' 36 ש' 5-14). דברים אלה
19 נתמכו בדברי הנתבע, שהעיד (עמ' 45 ש' 15-28): "הילדים שלנו בגיל של עיצוב אישיות,
20 הם עם רגישות יתר, הם צריכים אמא חזקה... כל מה שקרה לסי' היה באשמתי, אני
21 דחפתי אותה כל השנים, אני אמרתי לה כל השנים תשמרי על קשר עם אמא שלך, אני
22 לקחתי את הסמכויות שלה ואני לא מוכן שיעקפו אותה עוד פעם. מדובר באבא ואמא
23 פה, אין עקיפת סמכויות, היתה שבירה של כלים, ראיתי את אשתי רצוצה, בוכה עד
24 שיום אחד היא צעקה עליי ואמרה לי שאני מטומטם, ואז דם הבנתי שאני מפחד. אני
25 מבין את האמא, שהגוזלים עזבו את הקן, אבל עוף גוזל צריך לשחרר, אפילו שמחניק
26 קצת בגרון. היה לי הרבה אמפתיה לקושי שלה, של הסבתא, באופן אובססיבי, כל
27 מפגש אמרה אני השקעתי בילדים, והילדים בזכותה והנכדים בזכותה, זה לא השפיע
28 עליי, היום אני מבין שזה היה אובססיבי. היתה אומרת לי בכל מפגש שאבא שלי רמאי.
29 שתגיד מה כן טוב. לסיום אני רוצה להגיד, קנינו לה ספר שקוראים לו הולדת הסבתא
30 שמדברת על הקושי של אמא חד הורית שהבת שלה קונה לה משפחה, ולא מזמינה
31 לאולטרסאונד הראשון כי יש לה בעלה, נכון שהאמא השקיעה בה מיליונים, אבל היא

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלוגית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

- 1 צריכה לכבד את האוטונומיה שלה ויש פה עניין של להכיר במשילות של ההורים. זו לא
- 2 שנה ראשונה ולא שניה, אנחנו מדברים על הקושי בתל אביב, שהיא צריכה לשחרר....".
- 3 ניכר כי דברים אלה (שנאמרו תוך כדי בכי), נאמרו מדם ליבו של הנתבע.
- 4 הנתבעת הדגישה כי עוד לפני המעבר ל*** נעשה נסיון של הצבת גבולות וצמצום הקשר .77
- 5 באמצעות מטפלת, אולם התובעת לא קיבלה את רצונה להמעיט את מספר המפגשים
- 6 ביניהן, וכאשר המטפלת אמרה לה שהיא צריכה לכבד את רצונותיה ו"המליצה לה
- 7 ללכת לטיפול "כדי לעזור לה להתמודד עם זה שהגוזל עזב את הקן" זה דבר שגרם
- 8 לסבתא לתבוע את המטפלת (עמ' 37 ש' 1-7). בתום אותו האירוע והשיחה בינה לבין
- 9 הנתבע בנוכחות אחיה של הנתבעת, בעניין מעבר הדירה, "לא רצינו להיות תלויים בה
- 10 ובכסף שלה כי היה טמון בזה המון מניפולציות ודרך להכניס את הרגל שלה ביני לבין
- 11 בעלי, החלטנו שאנחנו ביכולת שלנו לעבור ל***... לא יכולנו ולהמשיך לגור לידה, עם
- 12 התנהגות בלתי צפויה ולא מכבדת, אגרסיבית וחודרת" (עמ' 37 ש' 19-22).
- 13 נראה כי רצונה המוחלט של הסבתא להרעיף על בתה ונכדיה מלוא כל טוב, ולהיות .78
- 14 מעורבת בצורה אינטנסיבית בחייה, ואף להשפיע על מהלכים שונים בחיי בתה, למרבה
- 15 הצער, השיגו תוצאה הפוכה של רצון להיפרדות ועצמאות מצידה של הבת, ולתחושה
- 16 מצדה של הנתבעת כי קבלת ההטבות החומריות הינה חלק ממניפולציה רגשית של
- 17 התובעת, ממנה ביקשו הנתבעים להתנתק.
- 18 המטפלת של הנתבעת, העידה כי היא חשה שאמא שלה מעולם לא כיבדה אותה .79
- 19 כאינדיבידואל, או כמבוגר עם הזכות להחליט בעצמה. כתוצאה מכך היא הרגישה
- 20 רגשות אשם כשהיא שמה את בעלה וילדיה לפני אמא שלה. רגשות אשם ומבולבלת "
- 21 ובהמשך הוסיפה כי " המטרה של הטיפול שלנו מההתחלה היא להגיע לנקודה שהיא
- 22 יכולה לקיים מערכת יחסים עם אימה פנים אל פנים. כדי שזה יקרה היא צריכה זהות
- 23 עצמית יציבה וגבולות ברורים" (עמ' 30 ש' 11 ואילך).
- 24 לטענת הנתבעת, אמה גרמה לבתה הבכורה להרגיש "תלות רגשית" שהיא חייבת .80
- 25 אותה, וזה הדליק לה אור אדום "כי ככה היא גידלה אותי, הייתי צריכה למלא את כל
- 26 הצרכים שלה, זה תיק מאוד כבד לילדה בת חמש שש, הבנו שזה חדירה לגבולות
- 27 מבחינה רגשית ... " (עמ' 36 ש' 20-23).
- 28 הנתבעת הסבירה מדוע היא מסרבת סירוב מוחלט לקשר בין ילדיה לבין אמה: "אני .81
- 29 לא רוצה שהילדים שלי ייכנסו לקשר תחת כפייה, אגרסיביות ולחץ, זו בעיה שהיא לא
- 30 פתורה, כל דיון ניסינו להרגיש אולי משהו השתנה, אבל זה רק החרף, היא מביאה
- 31 אחות מול אחות ... שום דבר לא השתנה, הילדים שלי לא צריכים להיכנס למערכת

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

- 1 כזו, הם בגיל רגיש, הם פורחים, אנחנו הורים מאוד רגישים אליהם, אנחנו נותנים
2 להם הכל, זה לא הזמן להכניס אותם לקשר כושל עם בעיות לא פתורות שמאוד מדאיג
3 אותי מה קו המוח שלה, כמו שאמא נזהרת על התכנים של הילדים של הספרים,
4 והחברים, כמובן כאמא שומרת עם כל הנפש שלי על הילדים הכי חשובים לי בעולם
5 מהשפעות עם ספק של כוונות לא טובות" (עמ' 37 ש' 33 ואילך).
- 6 יוטעם כי להערכת המומחה, גישתה של הנתבעת קיצונית ומתעלמת מדברים טובים 82.
7 שהיו בעבר (עמ' 5 פסקה שלישית), ואכן נראה כי כיום מתמקדת הנתבעת בחיזוק
8 נפשה וריכוז כוחותיה בגידול ילדיה, תוך קושי רב לראות צדדים נוספים באישיותה של
9 אמה ובחוויות טובות שחוותה עמה בעבר, ולו בעבר הרחוק.
- 10 קושי זה בא לידי ביטוי אף ביחסה של הנתבעת לבחירות אישיות נוספות, בחייהם של 83.
11 הקרובים לה. כך, בהתייחס לאחותה, שבחרה לא להביא ילדים לעולם, טענה הנתבעת
12 כי הסיבה לכך היא מורכבות היחסים עם אמן. טענה זו כלפי האחות, המתגוררת
13 בארה"ב, הביאה את האחות לישראל, לתבוע את עלבונה, שכן חשה שהנתבעת עשתה
14 שימוש בחייה האישיים לטובת המאבק בינה לבין אמן. כאשר נשאלה האחות "יש
15 טענה שבחרת לא להתחתן בגלל מה שקרה עם אמא ואבא?" השיבה : "אחותי העליבה
16 אותי עד עמקות נשמתי, כשאמרתי לה שאני מתחתנת ולא הגיבה, הזמנתי אותה
17 לחתונה והיא לא הגיבה, ואז היא אומרת בבית המשפט שאני לא נשואה, כאילו
18 שהנישואין שלי הם נשק שלה. אני בזוגיות עם בעלי 10 שנים ואנחנו נשואים 4 שנים",
19 בהמשך נשאלה "יש טענה מצד ס' שלא הבאת ילדים בגלל אמא שלך?" השיבה "אני
20 רקדנית אומנית, גרה בניו-יורק, אני בחרתי את אורח החיים שלי, וזה מה שמתאים לי
21 לעשות ובעלי מסכים איתי לא להביא ילדים. זה מה שמתאים לנו". האחות הסבירה
22 כי הגיעה למתן העדות מארה"ב "כי אחותי שיקרה עליי, היא העליבה אותי והשתמשה
23 בי כנשק במלחמה שלה" (עמ' 18 ש' 12).
- 24 כך בהתייחס לדודתה (אחותה של התובעת), שהעידה בפתיחות ובחרה בשיחותיה 84.
25 השונות עם הנתבעת לנסות ליישר בין ההדורים, תוך עשיית שימוש באמירות
26 מעורפלות דווקא מתוך רצון להימנע מלהתערב במורכבות הקשר בין אחותה
27 לאחיניתה, דברים אלה הובנו בצורה אחרת ע"י הנתבעת, ולעיתים אף באופן הפוך (ר'
28 עדות אחות הסבתא עמ' 13 ש' 8-11, עמ' 15 ש' 9-11, עמ' 15 ש' 27-30). כן ר' דברי
29 הנתבעת ביחס לתמונתו של אחיה עם ילדיה (עמ' 43 ש' 10-13).

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

85. התמונה המצטיירת היא מערכת יחסים סבוכה וטעונה בין בני המשפחה, יחד עם זאת יש להדגיש כי כוונותיהם של כל הצדדים טובות ולא התרשמתי חלילה מרצון של מי מהם להרע למשנהו.
86. חרף מורכבות הקשר בין האם לבתה, שנכון להיום, בטווח הקרוב, אינו ניתנים לגישור, הגעתי לכלל מסקנה כי יש מקום לקיים קשר מפוקח בין התובעת לנכדיה.
87. הנימוק המכריע לטעמי את הכף, הינו האוטונומיה של הקטינים לקבל החלטה באופן עצמאי האם להיות בקשר עם סבתם. הקטינים נותקו מסבתם עמה קיימו קשר יומיומי והדוק, ללא הזדמנות להיפרד ממנה כראוי ותוך ערפול הנסיבות הנוגעות לנתק זה. אף להם עומדת הזכות לקבל החלטה, האם מעוניינים הם לקיים קשר עם סבתם.
88. הותרת הקטינים בערפל אשר לנסיבות הנתק עם סבתם, כאשר מרחפת מעליהם עננה כבדה כי הקשר עם סבתם עלול לפגוע בהם ולהזיק להם, פוגעת בטובתם הנפשית, ומחייבת בראי טובתם של קטינים אלה, וטובתם בלבד, לקיים קשר מסויים עם סבתם.
89. בהקשר זה ציין המומחה כי התנגדות הנתבעת לקשר בין אמה לילדיה מבוססת בעיקר על דברים הקשורים לקשר שלה עם אמה, ופחות על דברים הקשורים בקשר שהיה בין הסבתא לנכדים (עמ' 5 פסקה 3). בהמשך הוסיף כי "ס' אמנם סבורה כי צורת הגידול שלה היתה בעייתית והיא מבקשת שלא לחשוף את ילדים להשפעות השליליות אותן היא נושאת בנפשה בקשר שלה עם אמה. עם זאת, נראה כי תוך כדי ההגנה שלה על הילדים, היא מגדלת אותם באוירה אשר גם היא לוקה בחוסר בריאות מסויים".
90. שקלתי בכובד ראש את מצבה הנפשי הרגיש של הנתבעת (בין היתר על רקע השיחה שקיימו ביניהם למחרת המפגש), והאם חלילה מפגשים מפוקחים כאמור לא עלולים לגרום לפגיעה בנפשה, בכל מקרה של כפיית מפגשים בין אימה לילדיה. בהקשר זה ציין המומחה, "יש מקום לחשוש כי מפגשים בין הקטינים לסבתא עלולים ליצור מצוקה קשה אצל האם, פחות ממקום של ההשפעה של הסבתא והנכדים יותר ממקום של המשמעות של המפגש על הבת, אשר חשה משהו טראומטי בקשר שלה עם אמה" (עמ' 6 פסקה 5). יחד עם זאת ציין המומחה כי קשה להאמין כי מערכת היחסים היתה כה קשה (כטענת הבת) או כה טובה (כטענת הסבתא), וככל שהן באמת דואגות לא רק לשלומן הנפשי אלא גם לשלומם הנפשי של הקטינים בהווה ובעתיד, טוב יעשה אם יוכלו לגשר על הפערים ביניהן לכל הפחות להגיע לשיח בריא יותר, באמצעות גורם טיפולי. עוד ציין המומחה כי להערכתו ככל שהנתבעת תראה שהמפגשים מתקיימים בצורה בריאה, התנגדותה תתפוגג.

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

91. להבדיל מהעו"ס שהתנתה את קיום המפגשים בהליך טיפולי/גישורי בין האם לסבתא, סבר המומחה כי אין להתנות תנאי כאמור, והציע מסגרת לקיום מפגשים בין הנכדים לסבתם.
92. אף אני סבורה, בכאב לב, כי כיום אין היתכנות בטווח הנראה לעין לקשר בין הנתבעת לאמה. המטפלת של הנתבעת העידה כי ההליך המשפטי מצריך הרבה אנרגיות מהנתבעת וכאשר נשאלה האם היא סבורה שהנתבעת לא בשלה לחידוש הקשר, השיבה: "אם היו עוזבים אותה לנפשה בשנים האחרונות ככל הנראה היא ואמה היו יכולות להיפגש והיה אפשר לחדש קשר בלי בית משפט זו היתה המטרה. ההליך המשפטי לוקח אותנו שנים בטיפול" (עמ' 31 ש' 1-3). באותה נשימה ציינה כי הנתבעת נמצאת בטיפול כבר 90 מפגשים ויכול להיות שהדרך עדיין ארוכה (עמ' 31 ש' 9-6), שכן בשלב זה הציפייה בהליך הטיפולי, לשפר את בטחונה העצמי של הנתבעת.
93. שוכנעתי כי טובתם של הקטינים מצדיקה קיום מפגשים מפוקחים בינם לבית הסבתא וכי נתק מסבתם אינו עולה בקנה אחד עם טובתם, ולמעשה יש בו כדי לשלול מהקטינים עצמם את זכות הבחירה לקיים בעתיד קשר כאמור. היענות לבקשת הנתבעת, לעזוב אותה לנפשה ולאפשר חידוש הקשר ללא מעורבות שיפוטית, משמעה נתק מוחלט וברור בין התובעת לנכדיה, ללא כל יכולת אמתית לשקמו בעתיד.
94. אשר למקום המפגשים - המומחה ציין בחווה"ד כי לא התרשם כי יש משהו מסוכן בעצם אופי ההתנהלות של התובעת, וכן לא נמצאה אינדיקציה לכך שהתובעת רוצה כיום לפגוע בחינוך של הילדים כחרדים, יחד עם זאת סבר כי יש הגיון בציפיית הנתבעת כי המפגשים יתקיימו במרכז קשר דבר שמבטיח שהתובעת לא תפלוש לחייה וימנע כל מגע בין האם לסבתא, בנוסף – מפגשים במרכז קשר יבטיחו שלא יועברו לקטינים מסרים שליליים כלשהם ע"י האם (עמ' 6 פסקה 1-2). המטפלת של הנתבעת ציינה כי מפגש אחת לחודש של הסבתא והנכדים עלול לפגוע באם כי האם "חוששת מאד שאמא שלה תעשה עם הילדים מה שהיא עשתה לה .. הדבר היחיד שיעזור שהאבא יהיה שם והוא יפקח על התכנים שנאמרים לילדים" (עמ' 32 ש' 1-6).
95. בנסיבות אלה האיזון הראוי לטעמי יושג בקביעת מפגשים קצרים, בתדירות שאיננה גבוהה, ובמסגרת מוגנת ומפוקחת (הן על התכנים והן על הענקת מתנות לנכדים), שתאפשר לנכדים צוהר קטן לחייה של סבתם, וככל שירצו בכך – יוכלו להרחיבו בעתיד, כל זאת תוך מעקב הדוק אחר השפעת המפגשים על האם.

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

אשר על כל האמור לעיל אני מורה כדלקמן:

- 1
2 96. אני מקבלת את התביעה לקביעת קשר בין הנכדים לסבתם, במסגרת מוגדרת ומפוקחת
3 ובהתאם להוראות הבאות:
4 97. ייערכו מפגשי הכנה הן לקטינים והן לסבתא ע"י עו"ס מרכז הקשר, או גורם טיפולי
5 אחר שייקבע ע"י העו"ס לסדרי דין.
6 98. תחילה יתקיימו שלושה מפגשים בין הסבתא לבין שני הילדים הבוגרים במרכז הקשר,
7 אחת לחודש וחצי. במפגשים אלה יהיה נוכח גורם טיפולי (כגון עו"ס מרכז הקשר), וכן
8 צד ג' שיהיה מקובל על הנתבעים, ובהתאם לבחירתם.
9 99. העו"ס לסדרי דין תבחן את ההשפעה שיש למפגשים אלה על האם.
10 100. דיווח יוגש לתיק ע"י העו"ס לסדרי דין תוך 14 יום לאחר המפגש השלישי.
11 101. באופן הדרגתי, ובכפוף ליציבות במצבה הנפשי של האם, ישתתפו במפגשים שאר
12 ילדיהם של הנתבעים בפיקוח שנקבע לעיל (גורם טיפולי וכן צד ג' לפי בחירת ההורים).
13 102. התובעת תמנע מהצגת תכנים דיגיטליים כלשהם לקטינים וכל מתנה שהתובעת תבקש
14 להעניק לנכדיה, תאושר תחילה ע"י מי מהנתבעים. מוצע כי המטפלת של הנתבעת
15 תהיה הגורם המתווך בעניין זה (או כל צד ג' אחר שייקבע ע"י הנתבעים).
16 103. ככל שיהא צורך במעורבות טיפולית הכרוכה בעלויות, הגורם הטיפולי ייקבע ע"י
17 הנתבעים כאשר התובעת תישא בעלויות הכרוכות בכך.
18 104. בנסיבות, כל צד ישא בהוצאותיו.

19
20 ולסיום, ככתוב בספר משלי, "עטרת זקנים בני בנים, ותפארת בנים אבותם" (משלי יז, ו). כולי תקווה
21 שהנתבעת תוכל לקבל את חיבתה הרבה של אמה לילדיה, גאוותה הרבה בנכדיה, וכמיהתה לקשר
22 עימם, שזו דרכו של עולם. ואף יעקב אבינו הקדים ברכתו לנכדיו, אפרים ומנשה, לברכת בניו, בין
23 היתר, משום חיבתו הרבה כלפיהם.

24
25 המומחה בחר לסיים את חוות דעתו בדברי הסיום של הנביא מלאכי בפסוק האחרון של ספר מלאכי
26 "והשיב לב אבות על בנים, ולב בנים על אבותם" (מלאכי ג', כ"ד), ואין דרך מתאימה מזו לחתום
27 פסק דין זה.

28
29 המזכירות תמציא לצדדים ולעו"ס ותסגור את התיק.

30 ניתן לפרסום בהשמטת פרטים מזהים.

בית משפט לענייני משפחה בצפת

תמ"ש 22066-07-19 פלונית נ' ס' א'

תיק חיצוני:

1

2

ניתן היום, ט"ו שבט תשפ"ב, 17 ינואר 2022, בהעדר הצדדים.

3

4

אביבית נחמיאס, שופטת, סגנית הנשיא

5

6

7

8